

SKUP 2008 – 29

Prosjekt: Operasjon Gro
Medarbeider: Ulf André Andersen og Per Arne Solend
Publikasjon: Dagbladet
Publisert: Januar – mars 2008
Medium: Avis
Tema: Helse

Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **1** av **13**

Operasjon Gro - slik tok landsmoderen en snarvei i helsekøen

Ulf André Andersen og Per Arne Solend Dagbladet

Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **2** av **13**

Operasjon Gro – slik tok landsmoderen en snarvei i helsekøen

Publisert i Dagbladet, 3. januar 2008 til 13. mars, samt noen oppfølgingssaker.

Ulf André Andersen Telefon: 916 00 489

E-post: ulf.andre.andersen@shf.no Per Arne Solend Telefon: 95 16 83 93

E-post: perasol@gmail.com

Andersen og Solend har sluttet i Dagbladet.

Kontaktinformasjon til redaksjonen:

Dagbladet Postboks 1184 Sentrum 0107 Oslo

Telefon: 24 00 10 00 Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **3**
av **13**

Oppsummering og konsekvenser

Gjennom to uker i januar 2008, dokumenterte Dagbladet at tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland (Ap) fikk særbehandling av det norske helsevesenet.

Ullevål universitetssykehus brøt loven - på grunn av Gros posisjon som tidligere statsminister og WHO-direktør. Sykehuset utfordret dermed prinsippet om likebehandling i helsevesenet, noe som alltid har stått sentralt for Arbeiderpartiet.

Saken avdekket også en systemsvikt i behandlingen av utenlandspasienter, og at manglende kommunikasjon mellom Nav, Folkeregisteret og helseforetakene kan ha ført til at flere hundre slike operasjoner har vært utført i strid med norsk lov.

Daværende Helseminister Sylvia Brustad (Ap) krevde full gjennomgang av systemfeilen, og dessuten at partifelle Gro umiddelbart måtte rydde opp og selv betale for operasjonene.

Som en konsekvens av avsløringen måtte Gro Harlem Brundtland og ektemannen Arne Olav betale flere hundre tusen kroner av egen lomme for helsetjenestene de hadde mottatt i Norge i strid med loven.

Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **4** av **13**

Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

16. juni 2003 hadde Ulf André Andersen en artikkel på trykk i Dagbladet om at tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland (Ap), hadde kjøpt private tjenester for sin mor som lå innlagt på et offentlig sykehjem. I artikkelen heter det blant annet: Familien Harlem, med Gro Harlem Brundtland og den tidligere justisministeren Hanne Harlem i spissen, har valgt å betale for en personlig assistent for sin syke mor, Inga Harlem (84), slik at moren er sikret den omsorgen hun trenger. **Engasjert i flere år** Den kvinnelige assistenten går turer, spiser med henne og er bindeleddet mellom familien og sykehjemmet. Personen har vært engasjert i flere år og ordningen blir administrert av Hanne Harlem. Den tidligere justisministeren har meddelt Dagbladet at hun ikke ønsker at artikkelen skal komme på trykk og at familien på ingen måte har bidratt til å offentliggjøre den. Familien Harlem/Brundtland har i utpreget grad vært med på å prege norsk helsevesen. Faren, Gudmund Harlem, var sosialminister 1955 - 61, Gro Harlem Brundtland var miljøvernminister og statsminister, og yngstedatter Hanne Harlem var justisminister. Et offentlig helsevesen og likebehandling har vært viktige prinsipper for familien og en sentral del i Arbeiderpartiets politikk". Gro Harlem Brundtland likte svært dårlig at Dagbladet omtalte saken, noe hun også ga uttrykk for. I artikkelen er også valgforsker Frank Aarebrot intervjuet. Aarebrot sier han skjønner folk kan reagere på ordningen, men uttalte også: - Men jeg synes ikke ordningen er et brudd med den sosialdemokratiske ideologi. Her snakker vi om kjøp av tilleggstjenester og ikke sniking i helsekøen." Den gang ble ikke saken fulgt opp videre. Men da Dagbladet i 2007 satte ned ei dokumentargruppe, kom både denne saken og Gro Harlem Brundtland raskt opp som mulige temaer å jobbe videre med. Etter å ha gått av som generalsekretær i Verdens helseorganisasjon (WHO), hadde Brundtland og ektemannen Arne Olav Brundtland flyttet til Nice i Frankrike, et land som ikke har en tilsvarende åpenhetskultur som den vi finner i Norge. Det slo oss at Gro i større grad enn andre tidligere statsministre hadde forsvunnet fra den offentlige radaren. Vi ville derfor se nærmere på den tidligere statsministerens nye liv på Rivieraen og hennes forbindelser til Norge.

Vi hadde begge erfaring som undersøkende journalister i Norge, men så raskt at våre vanlige metoder ikke ville føre oss langt i Frankrike. Der finnes ikke noen offentlige skattelister, eiendomsregister eller Folkeregister, som vi tar som en selvfølge. Andre oppgaver, dårlig tid i jobbhverdagen og manglende tilgang på informasjon gjorde at problemstillingen rundt Gro ble lagt litt på is. Ett biprodukt kom imidlertid ut av våre helt innledende og relativt overfladiske undersøkelser, nemlig en svært interessant forbindelse. Det viste seg at Gro Harlem Brundtlands personlige pressetalsmann, Jon Mørland, nylig hadde brutt ut av PR-byrået Geelmuyden.Kiese, og startet eget selskap. Da vi slo opp dette i Brønnøysundregisteret, viste det seg at Stein Erik Hagen hadde en 10 prosents eierandel i dette selskapet, gjennom sitt selskap Canica. Dette Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 5 av 13

slo oss som noe påfallende, selv om dette var før det store oppgjøret mellom Stein Erik Hagen og Jens Stoltenberg i det berømte ”nyttårsintervjuet” i Dagens Næringsliv seinere samme år. Vi lagde ikke en egen sak om dette umiddelbart, men noterte oss det for bruk ved en seinere anledning. Sommeren 2007 dukket denne anledningen opp. Da vikarierte Solend som avdelingsleder for nyhetsavdelingen i Dagbladet, og Stein Erik Hagen havnet i krangel med utenriksminister Jonas Gahr Støre, etter at sistnevnte hadde løftet fram Hagen i en tale. Hagen meldte seg også på i den offentlige debatten om høyhastighetstog. Dette aktualiserte forholdet mellom Stein Erik Hagens offentlige profil og det faktum at hans PR-rådgiver også jobbet for en Ap-profil som Gro. Mørland hadde for øvrig på dette tidspunkt et rykte som sparringspartner for Jens Stoltenberg før valgseieren i 2005. I samarbeid med Ole Husebø Schøyen, publiserte vi derfor en artikkel som var første gang Mørlands dobbeltrolle ble offentlig kjent. Når det gjaldt vår hovedspor, Gro Harlem Brundtland, stod saken imidlertid fortsatt på vent, mens vi jobbet med andre prosjekter. Dette skulle endre seg mot slutten av 2007, takket være to sammentreff. Det ene var Gro Harlem Brundtlands forhold til Pepsi-konsernet, som NRK omtalte i begynnelsen på desember. Dette aktualiserte vår interesse for Gro, og vi bestemte oss for å følge opp ambisjonene fra tidligere på året. Særlig merket vi oss at Gro nektet å svare på spørsmål rundt hvor mye hun fikk betalt for jobben, og hva arbeidsoppgavene egentlig gikk ut på. Det andre var et metodisk gjennombrudd, takket være en ferietur Andersen hadde til Frankrike. Der kom han i kontakt med norske pensjonister på Rivieraen, og samtaler med disse satte oss på et spor vi ikke hadde tenkt på. For selv om Gro ikke lenger betalte skatt til Norge, var ikke alle bånd til det norske byråkratiet brutt. Særlig var forholdet til trygdemyndighetene noe som voldte mye bekymring for pensjonistene. Å forholde seg til Nav fra utlandet var slett ikke enkelt, kunne de fortelle. (Se under for nærmere beskrivelse av metoden) **Denne gangen bestemte vi oss for å gå grundigere til verks for å**

finne informasjon om Gro. Hva var den sentrale problemstilling ved

starten av prosjektet? Det overordnede spørsmålet vi stilte oss var: Er det forskjell på Gro Harlem Brundtlands liv og lære, sett i lys av likhetsprinsippet som står sentralt i Arbeiderpartiet program? Dette spørsmålet favner vidt, og kan omfatte handlinger som både er moralsk tvilsomme, og rene regel- og lovbrudd. Vi bestemte oss for i utgangspunktet å legge lista høyt for hva vi skulle publisere. Bare dersom vi kunne dokumentere at Gro hadde begått regel eller lovbrudd, eller havnet i klammeri med norske myndigheter etter at hun bosatte seg i Frankrike, mente vi å ha nok materiale til å kunne publisere. Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 6 av 13

Ble problemstillingen endret underveis? I så fall, hvorfor og hvordan?

Problemstillingen vår endret seg en rekke ganger under arbeidet med saken. Til slutt satt vi igjen med følgende hovedspørsmål:

Ble loven brutt da Gro Harlem Brundtland fikk sine hofteoperasjoner i Norge?

Underveis dukket det også opp en rekke underspørsmål og sidespor til dette. Vi har blant annet undersøkt:

Skattespørsmålet, og om Gro faktisk kunne regnes som utflyttet fra Norge (mer om dette under).

Gros bruk av Jon Mørland som informasjonsrådgiver.

Mørlands forhold til Arbeiderpartiet.

Ektemannen, Arne Olav Brundtlands bruk av norske helsetjenester.

Gros forhold til Arbeiderpartiet.

Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, utfordringer underveis mv.

Som nevnt fikk vi et metodisk gjennombrudd da Andersen var på feire i Frankrike. Etter at han hadde snakket med pensjonistene der, kom vi på ideen om å sette opp en oversikt over en typisk norsk pensjonist og hvilke norske instanser vedkommende måtte forholde seg til ved utflytting til Frankrike. Dette gjorde vi gjennom samtaler med en rekke kilder, og vi fikk etter hvert et godt bilde av hvor komplisert dette kunne være, og ikke minst hvor hardt norske myndigheter slo ned på selv det minste avvik. Innledende samtaler ga oss følgende hovedliste å jobbe ut fra:

Forholdet til trygdemyndigheter og pensjon.

Bruk av norske helsetjenester.

Skatt, spørsmål rundt hvor mange dager man kan oppholde seg i Norge

Regler for å eie eiendom i Norge.

Mulige kontaktpunkter og kilder

Gro

Norske myndigheter

Andre pensjonister i Frankrike Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 7 av 13

Nav slo oss umiddelbart som det mest interessante sporet, og var samtidig den instansen vi kjente minst til. Vi måtte derfor nå sette oss inn i deres omfattende regelverk. På bakgrunn av samtale med de norske pensjonistene i Frankrike fant vi raskt fram til Folketrygdlovens §19-6, som krever at alderspensjonister mellom 68 og 70 år skal oppgi alle inntekter til Nav. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er at pensjonssystemet fungerer slik at det i denne perioden er grunnlag for avkorting i folketrygdytelsene dersom pensjonisten har inntekter over 2G. Gro, som på dette tidspunktet var 68, hørte inn under denne bestemmelsen. Å få kilder i Nav var ikke enkelt, men da vi henvendte oss dit om problemstillingen merket vi umiddelbart på svarene at noe ikke var som det burde være, og vi ble henvist til høyeste nivå i Nav utland. Nav opptrådte som en profesjonell etat med tanke på taushetsplikt, men etter hvert klarte vi likevel å skaffe klare indikasjoner på at alt ikke var som det skulle mellom den tidligere statsministeren og norske trygdemyndigheter. Like før jul i 2007 hadde vi til slutt fått nok informasjon til at vi følte oss trygge på at Gro ikke hadde overholdt opplysningsplikten i loven. Vi bestemte oss for å konfrontere Gro, noe som skulle vise seg å ikke være så enkelt. Informasjonsrådgiver Jon Mørland likte dårlig vår henvendelse, og det skulle ta mange dager før han kom tilbake med et svar. Om det var tilfeldig eller ikke vet ikke vi, men først i romjula kom svaret som bekreftet det vi nå viste: Gro hadde ikke innrapportert sine inntekter som hun skulle. Vi valgte å vente til 3. januar med å publisere den første saken, som ble hovedoppslag i Dagbladet: **”Gro i trygdetrøbbel – Oppga ikke Pepsipengene” (Dagbladet, 3. januar 2008, se vedlegg)** At saken fikk akkurat denne inngangen, var en bevisst tabloid vurdering. Saken kunne nok fremstå som noe teknisk og en detalj. Det var også slik Gros informasjonsrådgiver hadde interesse av å fremstille den. Under Pepsi-debatten var det gjort et poeng ut av at Gro nektet å opplyse hvor mye hun fikk i honorar for jobben. At hun heller ikke hadde oppgitt dette til myndighetene, i strid med regelverket, mente vi kunne være en mer spennende inngang enn det rene tekniske i saken. Vi jobbet nå fortløpende med saken, og det var stadig like vanskelig å få Gro i tale på en fornuftig måte. Et av spørsmålene var naturligvis hvor store inntekter Gro egentlig hadde. Under søk på Internett dukket Gro opp på nettsidene til flere talebyråer, uten at det var oppgitt noen pris på hennes tjenester. Vi ringte derfor opp ett av byråene og spurte hvor mye det kostet å leie Gro til én times foredrag. Under denne samtalen oppga vi at vi jobbet i en mediebedrift, og ønsket å leie Gro. Svaret dannet grunnlag for vår andre artikkel, som også ble hovedoppslag i Dagbladet: **”Gro holder foredrag for eliten - Krever 350.000 kroner i timen” (Dagbladet, 4. januar 2009)** Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 8 av 13

Denne saken måtte vi trykke uten kommentar fra Gro, da kommunikasjon via Mørland ikke akkurat var tilfredsstillende, ut fra kravene til troverdig nyhetsformidling. Vi hadde nå flere spor vi ønsket å gå videre på. Ett av disse var forholdet til norske skattemyndigheter. Vi var kommet på sporet av den såkalte kildeskattproblematikken, og hadde registrert at norske myndigheter planla en lovendring som skulle sørge for at norske pensjonister i utlandet måtte skatte av sine pensjoner i Norge. Vi ønsket derfor å undersøke hvordan Gro som utenlandspensjonist etterlevde kravene i skattelovgivningen. Et møte med reportasjeledelsen satte oss imidlertid på andre tanker. Beskjeden fra ledelsen var klar: Vi måtte roe ned trykket mot Gro, som nå hadde fått to førstesider på to dager. Vi hadde brukt mye tid og krefter på å sette oss inn i regelverket på trygdeområdet. Å gjøre det samme på skattefeltet fristet ikke når vi fikk denne tilbakemeldingen fra reportasjeledelsen. I tillegg hadde vi vært i kontakt med ekspert som fortalte at regelverket her var uoversiktlig. Vi valgte derfor å ta helg, fremfor å bruke fredag ettermiddag på å jobbe videre med en sak det var liten interesse for. Tanken var å gå videre på dette sporet mandag, men nå var også konkurrentene kommet på banen. VG hadde lørdag 5. januar ett oppslag som slo fast at skatteavtalen med Frankrike gjorde at Gro verken ble beskattet i Norge, eller i Frankrike. Hun var altså for nullskatteyter å regne på sin statsministerpensjon. Selv om oppslaget i VG var svært irriterende for oss som hadde brukt mye av tiden på Gro den siste måneden, hadde det også en annen effekt: Det gjorde at reportasjeledelsen i Dagbladet snudde tvert, nå gjaldt ikke lenger beskjeden om å ligge lavt. Vi ble snarere kalt tilbake på jobb lørdag morgen. I de første samtalene med informasjonsrådgiver Mørland, hadde han lagt vekt på at Gro var ”svært opptatt” av å ha alt i orden i sitt forhold til norske myndigheter. Det var nå etter hvert klart at dette ikke stemte helt. Vi besluttet å utvide undersøkelsene, og valgte å gå videre med det som hadde vært vårt hovedspor, forholdet til norske trygdemyndigheter. Det syntes dessuten klart at skattesaken nok var av en mer moralsk karakter, og synliggjorde en forskjell på liv og lære. Vi ville derimot undersøke om det også kunne foreligge brudd på lover og regler hos Gro. I forbindelse med publiseringen av den første saken hadde vi sett gjennom både Dagbladets og Scanpixs bilder av Gro fra de siste årene. En ting slo oss nå, og det var bildene fra Aps landsmøte i 2007, der Gro kom på krykker. Et tekstsøk bekreftet at hun var hofteoperert ved flere anledninger. Det ingen hadde spurt om, var hvor, og hvem som betalte. Frankrike-pensjonistene vi tidligere hadde vært i kontakt med, fortalte at det kunne by på store problemer i forhold til norsk helsevesen å flytte til utlandet, men vi hadde ikke fulgt dette opp særskilt. På dette tidspunktet var kommunikasjonen med Gro via Mørland begynt å gå noe bedre, og vi forela ham problemstillingen: Var Gro operert i Norge, og hvordan kunne det skje når hun var utflyttet. Svaret vi fikk var relativt kryptisk: ”–Vi blir trukket syketrygdeavgift ved utbetaling av våre pensjoner, etter en avtale mellom en rekke land innenfor EØS-området, bla Norge og Frankrike, om samarbeid omkring helsetjenester og trydderettigheter.” Dermed stod to ting klart for oss. Gro var operert ved Ullevål Universitetssykehus til Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 9 av 13

tross for at hun ikke betalte skatt til Norge. Og: Vi måtte undersøke regelverket nærmere. Likevel hadde vi nok materiale til å kunne publisere saken: **”Nullskatteyster Gro bruker norske sykehus” (Dagbladet, 6. Januar)** Saken ble igjen hovedoppslag. Vi dro tilbake på jobb søndag, med det mål å klarlegge reglene knyttet til utenlandsoperasjoner. På nytt ble kontakten med andre norske pensjonister i Frankrike verdifull. Tilbakemeldingen var klar: Gros forklaring kunne umulig stemme. Vi måtte nå sette oss nærmere inn i EUs regler for helsehjelp til andre lands borgere, som også gjelder Norge via EØS-avtalen. I dette arbeidet var det svært nyttig at Solend tidligere hadde jobbet i EFTAs overvåkningsorgan i Brussel, og dermed hadde noe innsikt i problemstillingen. I dette arbeidet benyttet vi flere kilder, blant annet avgjørelser fra ”Klagenemnda for behandling i utlandet” her i Norge. Etter praksis i EU har det enkelte medlemsland et visst handlingsrom når det gjelder å utarbeide regelverket for behandling i utlandet. Det franske systemet ligner det norske, ved at det krever en forhåndsgodkjenning fra myndighetene, dersom en person som er bosatt der skal motta behandling i utlandet og få dette dekket av den franske trygdekassen. Slik tillatelse må gies på et såkalt E112-skjema. Her er det trolig noe forvirring ute og går hos mange, da de fleste er vant til det såkalte E111 kortet som gir alle nordmenn rett til akutt behandling i alle EØS land under reise. Men dette dekker altså ikke planlagt behandling, som Gros hofteoperasjoner. Vi befant oss på nytt i det som skulle bli en typisk situasjon under arbeidet med denne saken. Etter å ha avdekket nye momenter fikk vi ikke kontakt med Gro. Denne gangen var spørsmålet ganske enkelt: Hadde hun fått et E112 skjema fra franske myndigheter før operasjonen? Men Mørland kunne nok en gang ikke formidle kontakt samme dag. Basert på det vi visste, publiserte vi derfor saken: **”Gro fikk særbehandling i helsekøen” (Dagbladet, 7. januar 2008)**. Dette hadde vi dekning for, gjennom at bruk av E112 operasjoner tilhører de absolutte sjeldenheter. Vår research hadde også avdekket at norske myndigheter har en svært restriktiv praksis når det gjelder å innvilge slik behandling. Grunnen til dette er enkel: Man frykter at helseutgiftene skal komme ut av kontroll. Dagen etter kom svaret fra Gro. Hun hadde ikke fremvist noe E112 skjema forut for operasjonen, men var ellers svært sparsomlig med opplysninger. I sitt svar gikk hun også langt i å legge skylda på sykehuset. Vi hadde til nå brukt et vidt spekter av metoder i arbeidet med denne saken. Nå stod vi overfor et nytt hinder, sykehuset og deres taushetsplikt. Informasjonsavdelingen på Ullevål gjorde det klart at sykehuset ikke kom til å kommentere denne saken. For å komme videre valgte vi nå å benytte den slagkraften ei stor tabloidavis som Dagbladet hadde. Vi slo opp saken med følgende tittel på førstesiden: **”Gro innrømmer regelbrudd – Kan få gigantregning” (Dagbladet, 8. Januar 2008)** Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 10 av 13

Inne i avisa valgte vi helt bevisst følgende vinkling: **“Partifellene tok regninga** Gro Harlem Brundtland hadde ikke rett til å få utført hofteoperasjoner i Norge. Men på et sykehus drevet av hennes tidligere sosialminister, i en helseregion med hennes egen søster som styreleder, gikk det likevel i orden.” Dette hadde den forventede effekt: Sykehuset hadde nå ikke lenger noe annet valg enn å legge kortene på bordet. Den som tok på seg ansvaret var divisjonsdirektør Olav Røise, som selv hadde utført operasjonen. Røise vedgikk at han visste reglene ble brutt, men at han mente ”landets tidligere statsminister fortjente dette”. Dette vakte ikke uventet en viss oppsikt. Ifølge Røise hadde han kun brutt loven tre ganger i hele sine karriere: Én gang for å hjelpe en utflyttet minstepensjonist som ikke turte operere seg i utlandet, én gang for å hjelpe en asylsøker uten lovlig opphold i Norge, og én gang for å hjelpe Gro Harlem Brundtland, tidligere statsminister, WHO-direktør og lege. Saken var nå blitt en belastning, ikke bare for Gro, men for hele Arbeiderpartiet. Helseminister Sylvia Brustad holdt samme dag en pressekonferanse hvor hun gjorde det klart at Gro måtte ta regninga for operasjonen. I etter hvert kjent stil innrømmet Gro ikke mer enn hun var absolutt nødt til. Vi kunne derfor dokumentere at både hun og ektemannen hadde mottatt langt flere helsetjenester enn de nå sa seg villig til å betale for. Saken fikk også et etterspill ved at det ble avdekket at rutineene for utenlandsoperasjoner ikke fungerer godt nok. Det ble derfor satt i gang et eget arbeid fra myndighetene for å rette på dette. **Hvor mye**

arbeidstid og eventuell fritid er brukt på prosjektet? Helt tilbake fra 2003, hadde vi hatt Gro Harlem Brundtland på radaren, og samlet informasjon sporadisk. Først i 2007, ble det jobbet systematisk med dette. I perioden etter at NRK publiserte saken om Pepsi Gro ble arbeidet prioritert. I desember 2007, brukte vi rundt fire ukers arbeidstid på saken, innimellom ordinært nyhetsarbeid. Vi måtte derfor bruke kvelder og helger til å sikre framdrift i prosjektet. Om lag halvparten av arbeidsinnsatsen ble lønnet av avisa. Også i romjula, da vi egentlig hadde ferie, gikk det noe tid med til å følge opp saken. Dessuten var Andersens ferietur til Frankrike viktig. Fra den første saken ble publisert, jobbet vi nærmest døgnet rundt i to uker med saken. Vi jobbet hele tiden som et team, og fikk i noen grad også støtte fra andre i redaksjonen, samtidig som frilanser Erik Aasheim i Paris ble tatt inn. **Spesielle erfaringer** Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **11** av **13**

I saken med Gro og helsekøen stod vi ovenfor en ny og viktig trend i samfunnsutviklingen - den økte rettsliggjøringen. Verden blir stadig mer komplisert, gjennom ulike lover, regler og systemer folk må forholde seg til. Å få oversikt over dette som journalist, samtidig som kravene til hurtighet og produksjon blir stadig sterkere, er en utfordring. Vi måtte ikke bare forholde oss til norske, men også europeiske regler i arbeidet med saken. At vi var det eneste mediet som faktisk fulgte opp svarene fra Gro, sier noe om hvor vanskelig dette er. Nett og TV valgte i stor grad å referere til Gros forklaringer på operasjonene, og hvordan regelverket fungerte uten å gjøre sine egne undersøkelser. Hvis vi skulle publisert med samme hurtighet som disse mediene, ville heller ikke vi kunne gjøre denne jobben. Vi møtte også flere andre utfordringer under arbeidet med denne saken. Noen av de viktigste var: **Kildebruk** Under arbeidet fikk vi til de grader merke at Gro har en særstilling i det norske samfunnet. Dette gjorde det vanskeligere å finne kilder både i Arbeiderpartiet og andre steder enn vi normalt er vant med. Vi var allmenne nyhetsreportere og dette var både en fordel og en ulempe når vi skulle bevege oss inn på et område forbeholdt politiske reportere. På den ene siden hadde vi ikke like gode kilder i det politiske miljøet som vi kanskje burde hatt, men på den andre siden så vi ting med nye øyne og hadde ingen bindinger eller historie å ta hensyn til. **Kontakten med Gro** En stor utfordring var at vi aldri fikk direkte kontakt med Gro. Dette gjorde det vanskelig å konfrontere henne, og førte kanskje til at vi publiserte flere saker enn vi ville gjort dersom vi hadde hatt anledning til å gå gjennom hele sakskomplekset med henne. Det viktigste for oss var imidlertid at Gro skulle ha muligheten til å svare og gi tilsvare, og vi følte oss trygge på at dette var ivare tatt gjennom at hun hadde en egen pressetalsmann. Vi valgte å la være å publisere den første saken i romjula. Ett moment i denne vurderingen var erfaringene fra Tønne-saken. Andersen var nyhetssjef da den saken dominerte nyhetsbildet, og var derfor ekstra oppmerksom på hvilket press det ligger på familier under en slik høytid. Vi valgte derfor å vente til nyåret.

Gro var i Norge under deler av vår dekning, og vi visste at hun skulle dybdeintervjues på Universitetet i Oslo om nyere norsk historie. Vi måtte da ta et valg om vi skulle konfrontere henne direkte der, og valgte å ikke gjøre dette. Her var det to forhold som var viktige: Vi forstod det slik at det kunne virke negativt inn på intervjuene med historikerne dersom vi troppet opp, og dessuten hadde Mørland på dette tidspunktet gått langt i å love oss et intervju med Gro. Det fikk vi aldri. Sett i ettertid kan man nok diskutere om vi likevel burde oppsøkt Gro direkte, men hun hadde hele tiden muligheten til å ha kontakt med oss gjennom Mørland, og valgte selv VG som medium da hun skulle snakke. Da snakket hun kun om skattesiden av saken, og ved å velge en avis som ikke var like inne i regelverket som Dagbladet, unngikk hun nok en Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side 12 av 13

del kritiske spørsmål. Det er all grunn til å tro at valget av VG var en del av Mørlands mediestrategi. Også hensynet til Arne Olav Brundtland var krevende. Han hadde hatt slag for noen år tilbake, og familien ønsket ikke at pressen skulle ha direkte kontakt med ham. Ved flere anledninger ringte vi familiens fasttelefon i Frankrike, som da har blitt besvart av Arne Olav Brundtland. På et tidspunkt oppsøkte vi familiens hjem på Bygdøy, da for å lage saken ”Flyttelass i sukkerbil”. Da var det også Arne Olav som var hjemme, og vi valgte derfor å trekke oss rolig tilbake etter å ha tatt bilder. Samme dag ble ledelsen i Dagbladet kontaktet av Mørland, som ville klage på vår oppførsel. **Forholdet til Mørland** At mennesker i maktposisjoner omgir seg med informasjonsrådgivere, er ikke noe nytt. Som regel argumenteres det med at dette skal gjøre tilgangen til informasjon enklere, men i dette tilfellet skjedde det motsatte. Fra vår første kontakt med Mørland, oppstod det et anstrengt forhold. At vi undervis i saken også satte søkelys på hans dobbeltrolle, bidro til dårlig samarbeidsklima. Mørland på sin side hevdet i løpet av saken at vi drev med utpressing, feilsitering og ufine metoder generelt. Ved flere anledninger gjorde han det klart at han ville klage oss inn til politisk redaktør Marie Simonsen som han kjente personlig, og at han ikke ville gå av veien for å klage til sjefredaktør Anne Aasheim. Det gjorde han også. I et brev til henne skrev han at vi drev med utpressing og hadde som intensjon å sette ham i et dårlig lys. Dette førte til et møte på sjefredaktørens kontor mellom Mørland, hans partner, Ulf André Andersen, etikkredaktør Lars Helle og Anne Aasheim. Der ble Jon Mørland invitert til å fortelle sin versjon rundt saken om bruddet med Arbeiderpartiet, men han avslo, da han mente vi hadde feilsitert ham tidligere. Vi opplevde det som vanskelig å forholde oss til en rådgiver som selv ble part i saken. Om dette påvirket kvaliteten på rådene som ble gitt Gro er vanskelig å vite, men det er et tankekors at vi ikke fikk anledning til å føre noen direkte kommunikasjon med den viktigste kilden – Gro selv. Etter at artiklene våre var publisert, brøt Arbeiderpartiet all kontakt med Mørland, noe vi også omtalte i en egen artikkel. **Hagen bruker Gros rådgiver mot Jens – Arbeiderpartiet bryter alle kontakt med Jon Mørland (Dagbladet, 13. mars 2008)**

Forholdet til reportasjeledelsen I desember 2007 fikk vi lov å konsentrere oss om Grosaken i rundt to uker. Dette ga imidlertid ikke resultater umiddelbart, blant annet på grunn av manglende tilsvar fra Gro. Dette uttrykte vår reportasjeledelse sin klare misnøye med, og det ble uttalt at man ”angret” på å ha satt i gang prosjektet, med formuleringer av typen ”nå har vi kastet bort to uker”, og ”jeg visste det ikke ble noe av dette”. Metoderapport til SKUP-prisen 2008 – Ulf André Andersen og Per Arne Solend Side **13** av **13**

Da saken ga resultater, ble den heller ikke fulgt opp i nevneverdig grad fra ledelsen. Den var snarere opptatt av å dempe trykket mot Gro (se over). Da vi stod foran det siste, og største gjennombruddet ved at vi hadde dokumentert et lovbrudd, og dessuten kunne komme med nyheten om at Gro trolig ville få hele regninga selv, ville kveldsredaktøren i utgangspunktet heller slå opp en sak om kjøp av de beste bruktbilene. Slike situasjoner gjorde at vi også måtte bruke noe av vår tid på å kjempe for saken internt. **Andre etiske problemstillinger** Ingen av utenlandspensjonistene vi intervjuet ønsket å stå åpent fram. Dette vurderte vi som uproblematisk, spesielt med tanke på at all informasjon fra dem ble verifisert av åpne kilder seinere. De første dagene fikk ikke saken særlig oppmerksomhet i mediebildet, men etter hvert endret dette seg, og saken utviklet seg til en stor nyhetssak i Norge som fikk høy prioritet i alle medier. I slike situasjoner er det alltid et dilemma at det totale medietrykket kan bli for stort. Som nevnt over skrev nok vi flere artikler enn nødvendig dersom vi hadde hatt all informasjon til å begynne med. Likevel var dette avgjørende for å kunne avdekke informasjonen vi til slutt fikk fram. Brøt Gro Harlem Brundtland loven med viten og vilje? Dette er et spørsmål vi ikke har svart på, fordi det er umulig for andre enn Brundtland selv å gi et fullgodt svar på. Vi har derimot belyst det faktum at hun som tidligere statsminister, WHO-direktør og lege burde ha over gjennomsnittlig evne til å sette seg inn i regelverket – et regelverk hun selv har vært med på å forme. **Vedlegg** Artikler publisert i Dagbladet i tilknytning til saken.